

MONITOR NIEMCY 1/9/2023

Wrzesień 2023

Tytus Jaskułowski

Skrajne poglądy polityczne w zachodniemieckim społeczeństwie – najnowsze wyniki badań

Opublikowane pod koniec 2022 r. badania socjologiczne dotyczące wzrostu poparcia dla autorytarnych metod rządzenia znajdowały swoje potwierdzenie w kolejnych, opublikowanych w sierpniu 2023 r. Stosownie do nich, przynajmniej jedna trzecia respondentów prezentuje postawy uznawane za ekstremistycznie prawicowe. Połowa nie ufa partiom politycznym. Jedna czwarta jest z kolei skłonna przyjąć za wiarygodne teorie spiskowe wyjaśniające funkcjonowanie sceny politycznej w RFN. W związku z powyższym nie dziwi fakt takiego a nie innego prowadzenia debaty publicznej przez ugrupowania skrajne, w rodzaju AfD. Trafnie odczytywała ona bowiem oczekiwania społeczne. Problemem dla tegoż ugrupowania pozostanie jednakże balans pomiędzy niezbędną dla sukcesu wyborczego konsolidacją elektoratu a przygotowaniem się do sytuacji, w której w 2024 na poziomie krajów związkowych AfD może uzyskać szansę na kontrolowanie większości w parlamentach landowych.

**

1. Pod koniec 2022 r. w publikowanych Monitorach wskazywano na zauważalny trend dotyczący wzrostu poparcia w RFN zachowań lub postaw zbliżonych do szeroko rozumianego autorytaryzmu. Powoływano się przy tym na badania prowadzone regularnie od dwóch dekad przez Fundację Otto Brennera oraz Uniwersytet w Lipsku. Najbardziej znanymi wynikami było to, iż 17% respondentów prezentowało w Niemczech postawy wrocie cudzoziemcom. W landach na obszarze byłej NRD tymczasem aż 33%. Co czwarty pytany mieszkaniec landów zachodnich i prawie połowa na obszarze b. NRD nie miał nic przeciwko zakazowi przebywania ludności pochodzenia cygańskiego w centrach miast oraz zakazowi migracji muzułmanów do RFN. Last but not least, 25% mieszkańców wschodnich i 20% zachodnich Niemiec akceptowało stosowanie przemocy jako narzędzia w polityce.

2. Pierwsza połowa 2023 r. przyniosła wydarzenia potwierdzające zasygnalizowane przez socjologów tendencje.

Obok coraz bardziej radykalnych akcji grup ekologicznych blokujących nie tylko ruch na autostradach albo pasy startowe na lotniskach, dochodziło do nieznanymi wcześniej, co do skali, motywowanych politycznie starć z policją w dużych niemieckich metropoliach (Berlin – sylwester 2022/2023). Przełożyło się to na wzrost poparcia albo dla ugrupowań skrajnych w rodzaju AfD, albo też coraz częstsze podnoszenie w dyskusji publicznej, także przez polityków ugrupowań zasiadających w Bundestagu, kwestii zaostrzenia polityki migracyjnej, do wykreślenia z konstytucji prawa do otrzymania azylu włącznie. Nie dziwi zatem, iż nadal kontynuowano przeglądowe badania socjologiczne, tym bardziej, iż w drugiej połowie roku zaplanowane były wybory do landtagów w dwóch krajach związkowych (Hesja i Bawaria). Po raz kolejny dojdzie także do powtórki z głosowania w Berlinie.

3. Z punktu widzenia analizy rozwoju sytuacji politycznej za najbardziej istotne należy uznać wyniki badań opublikowane pod koniec sierpnia br. przez badaczy z Uniwersytetu Hohenheim. Oceniali oni skalę zadowolenia z demokracji jako takiej, ale też poziom zaufania do instytucji publicznych względnie podatność na teorie spiskowe. Zebrane przez socjologów dane dobitnie wskazują na trwale istniejący potencjał wyborców gotowych nie tylko popierać ugrupowania skrajne, ale i odrzucający, względnie mogący odrzucać, dotychczasowe zasady konstytucyjnego porządku prawnego Republiki Federalnej.

4. Węzłowe wyniki badań są co najmniej komplementarne z tymi przeprowadzonymi pod koniec 2022 r. I tak: jedna czwarta respondentów uważała, iż jest niezadowolona z funkcjonowania demokracji, a polityka w RFN jest kierowana przez „tajne siły”. Taki sam odsetek respondentów uznawał, iż rząd federalny oszukiwał społeczeństwo. Systematyczną manipulację i celowe oszustwo odbiorców ze strony mediów dostrzegało z kolei od 20 do 25 procent pytanych. Badacze konkludowali, iż postawa mogąca być zdefiniowana jako „prawicowy populizm”, występowała nawet u jednej trzeciej społeczeństwa. Nieufność wobec partii politycznych rejestrowano tymczasem aż u połowy ankietowanych.

5. Oceniając podane wskaźniki nie można nie odnieść wrażenia, iż zostały one trafnie odczytane przede wszystkim przez AfD. Nie tylko utrzymywała ona zasygnalizowane poparcie, ale i rozbudowywała je prowadząc w okresie wakacyjnym intensywną kampanię medialną, w rodzaju nagłośnionych nominacji kandydatów do Parlamentu Eu-

1 <https://theopportunity.pl/wp-content/uploads/2023/04/Niemcy-2.11.2022.pdf> oraz <https://theopportunity.pl/wp-content/uploads/2023/04/Niemcy-1.11.2022.pdf>

ropejskiego, czy też publicznym zaprezentowaniu zarysu programu gospodarczego. Co więcej, w opublikowanych we wrześniu br. sondażach dotyczących preferencji wyborczych związanych z wyborami do parlamentu krajowego w Saksonii w 2024 r. AfD przekroczyło kolejną symboliczną granicę. Prowadziła ona w sondażach z rezultatem 35% poparcia. Pozostałe partie polityczne, które na poziomie federalnym tworzą koalicję rządową, a zatem SPD, Zieloni i Liberalowie, otrzymali stosownie 7, 6, i 5 % poparcia. W skrajnym przypadku może to oznaczać iż wszystkie one nie wejdą do Landtagu, a druga w sondażach w Saksonii chadecja (29% poparcia) będzie musiała wybrać albo koalicję z następczynią partii postkomunistycznej z byłej NRD (9 % poparcia, czyli i tak więcej niż partie koalicji rządowej na poziomie federacji) albo też powołać mniejszościowy rząd zależny od AfD.

6. Wspomniany program gospodarczy może być oceniany jako zorientowana strategicznie próba sygnalizacji opinii publicznej, iż ugrupowanie to nie jest tylko partią protestu. Jest też formą ostrożnej neutralizacji wydzźwięku medialnego powstałego po konwencji AfD związanej z nominowaniem kandydatów na listy wyborcze do Parlamentu Europejskiego. Partia, choćby z uwagi na zasygnalizowane wyniki badań socjologicznych, nie mogła pozwolić sobie na zignorowanie elektoratu wierzącego w teorie spiskowe. I sama konwencja, stanowiąca rodzaj „Hyde Parku”, gdzie każda opinia mogła być zaprezentowana delegatom na scenie, stanowiła doskonałą formę oferty dla owej grupy. Należało jednak posiadać także inne elementy programowe, stąd też względnie szybkie zaprezentowanie programu gospodarczego.

7. Wbrew pierwszym komentarzom nie wydaje się jednak, iż adresatem owego programu jest chadecja. Po pierwsze, z uwagi na poparcie w sondażach AfD nie musi zabiegać o poparcie. Po wtóre, program gospodarczy AfD kierowany jest do przedstawicieli przemysłu. Ci bowiem wskazywali na utratę atrakcyjności ekonomicznej Niemiec w momencie wzrostu poparcia dla AfD. Ponieważ zaś świadomość niemieckiej sceny politycznej o tym, iż środki budżetowe przeznaczone do redystrybucji generują tylko podatki wielkich przedsiębiorstw, jest znaczna, to środowiska ekonomiczne i gospodarcze będą jedyną siłą, która w AfD uznawana będzie za rzeczywistego partnera do rozmów na temat jej zachowań po wyborach landowych i europejskich w 2024 r. Implikuje to ograniczoną antysystemowość partii w przyszłości, za wyjątkiem kwestii dla AfD pryncypialnych, w rodzaju zaostrenia polityki migracyjnej.

8. Wyzwaniem w przyszłości pozostanie to, w jaki sposób zagospodarować elektorat AfD, który oczekuje działań skrajnych, aczkolwiek takich, które byłyby nie do przyjęcia np. dla przedstawicieli wielkiego przemysłu. Z drugiej strony oceny dotyczące roli mediów i ich wiarygodności prowadzić będą do dalszego skupienia się osób odpowiedzialnych za marketing polityczny, nie tylko AfD, na propagowaniu treści w Internecie, a w szczególności mediach społecznościowych. Istnieć będzie ponadto co najmniej przyzwolenie na kolportowanie rozmaitych teorii spiskowych, przede wszystkim dlatego, iż ich zwolennicy są zdyscyplinowaną grupą wyborczą, na której stratę np. AfD nie może sobie pozwolić.